

IZVORNI ZNANSTVENI RAD

Tihana KLEPAČ (Zagreb – Filozofski fakultet)

DIJETE IZGUBLJENO U ŠIKARI

AUSTRALSKI NACIONALNI IDENTITET U ROMANU *TAKAV JE ŽIVOT* JOSEPHA FURPHYJA

UDK 821.111(94)–31.09Furphy, J.

Roman Josepha Furphyja *Takav je život* odgovor je na poziv časopisa »The Bulletin« na »pisanje Australije«. Napisan u okviru nacionalno-demokratske književne tradicije, tekst pridonosi formulaciji nacionalne metanaracije zasnovane na vrijednostima preporodnog pokreta. No pažljiva analiza tekstualnih tragova destabilizira *unisono* nacije (Anderson), otkrivajući višeglasje iz kojeg Furphyjeva Australija izrasta kao zemlja u nastajanju, dijete izgubljeno u šikari koje se pokušava pomiriti sa svojim korijenima/koracima (Hall).

175

»... odgovor je stigao upravljen u pismu neočekivanom ...«¹
Clancy s imanja Overflow, Andrew »Banjo« Paterson

Objavivši u ožujku 1892. u časopisu »The Bulletin« danas slavan, javni poziv na suradnju, J. F. Archibald, vlasnik i glavni urednik lista i A. G. Stephens, urednik njegova književnog podliska, zauvijek su promijenili australsku književnu scenu potaknuvši nacionalni preporod i formulaciju nacije kroz imaginaciju:

Svatko može napisati barem jednu dobru knjigu; svatko s mozgom može ispričati barem jednu dobru priču; svatko se, s mozgom ili bez njega, kreće u različitim krugovima i zna stvari nepoznate drugima ... Pošaljite svoje radove *Bulletinu* koji plaća prihvaćeno ... *Bulletin* preferira kratke priče ili balade, posebice o šikari, rudarstvu, sportskim aktivnostima, društvenim ili dramatičnim temama ... (Cantrell, 1976: 107–108).

¹ Ovaj prijevod, kao i ostali prijevodi engleskih izvornika u ovom radu, autoričini su, osim ako nije drugačije naznačeno.

U sklopu politike »pisanja Australije« koju je časopis ovime propagirao pisce se poticalo da »pišu o životu koji najbolje poznaju, što je izravnije moguće. Aktualnost je bila vrlina.« Nadalje, preporučala se »uporaba svakodnevnog govora, s pitoresknošću lokalnog idioma« koji je bio u izravnoj suprotnosti s »ukočenim govorom povezanim s anglo-australskim pismom«. Savjetovala se i uporaba humora i satiričkog komentara kao i »dobronamjerno zanimanje za australske sunarodnjake« (Levis, 1971: 48).

Godine 1896, kao odgovor na poziv, na adresu »Bulletina« stigao je odgovor »upravljen u pismu neočekivanom«. Samozatajni pisac iz okruga Riverina, Joseph Furphy (1843–1912), poslao je Archibaldu pismo koje je ušlo u anale australske književnosti: »Upravo sam završio pisanje punokrvnog romana; naslov, 'Takav je život'; mjesto radnje, Riverina i sjeverna Vic, duh, demokratski; pristranost, uvredljivo australska« (Lawson, 2006: 221).

NACIONALNI IDENTITET I NACIONALNI PREPOROD

176

Od početka tiskarske ere nacije stavljaju masovne medije u službu formulacije nacionalnog identiteta, potvrđujući time tezu koju je 1882. postavio Ernest Renan u svom eseju *Što je nacija?*, odnosno da je nacija diskurzivna formacija. Ideja je to koja je svoj puni izražaj dobila u Foucaultovu shvaćanju termina koje evocira složene odnose moći i politiku reprezentacije,² a na kojem i Stuart Hall temelji svoje određenje identiteta, individualnog, ali i svakog oblika kolektivnog identiteta – dakle i nacionalnog, nadovezujući se na Balibarovu tvrdnju da, premda je identitet individualan, ne postoji individualni identitet koji istovremeno nije i povijesni, odnosno konstruiran u okviru »društvenih vrijednosti, pravila ponašanja i kolektivnih simbola« (Balibar, 1996: 138). Hall, naime, smatra da se

bit stvarnih identiteta nalazi u pitanjima povezanim s upotrebom resursa povijesti, jezika i kulture u procesu postojanja, prije negoli bivanja: ne 'tko smo' ili 'odakle dolazimo', nego što bismo mogli postati, kako smo reprezentirani

² Termin reprezentacija (representation) koji u prijevodu znači »predstavljanje« ovdje se rabi onako kako ga doživljava i koristi Edward Said u svojoj studiji *Orijentalizam*, pri čemu za njega »reprezentacija ne znači samo prikazivanje (Darstellung), nego nosi i političke konotacije odnosa prikazivanja i moći te znači i predstavljanje, zastupanje nekoga (vertreten)« (Said, 1999: 7).

i kako to utječe na reprezentaciju nas samih. Identiteti su stoga konstruirani unutar, a ne izvan reprezentacije (Hall, u: Duda 2006: 360).

U nastavku Hall jasno navodi da je identitet jednako povezan s »izmišljanjem tradicije koliko i sa samom tradicijom«, zbog čega ju ne smijemo doživjeti kao beskrajno ponavljanje, već ju moramo shvatiti kao »mijenjajuću nepromjenljivost« (Gilroy, 1994). Proces se ne bi trebao povezivati s takozvanim povratkom korijenima, već bismo ga trebali shvatiti kao »pomirenje sa svojim 'koracima'« koji pak proizlaze iz diskurzivne formulacije jastva. Pri tome je važno primijetiti da to što su koraci fikcionalne prirode nikako ne umanjuje njihovu »diskurzivnu, materijalnu ili političku učinkovitost« (Hall, 2006: 360).

»Izmišljen«, »fikcionalan«, diskurzivno formuliran svaki identitet, pa tako i nacionalni, jest, dakle, pripovijest koja se artikulira »unutar igre specifičnih modaliteta moći, i time [je] više proizvod označavanja razlika i isključivanja, nego [...] znak jednog identičnog, prirodno konstruiranog jastva, 'identiteta' u njegovu tradicionalnom značenju« koji bi podrazumijevao odsutnost šavova, nedostatak unutarnje diferencijacije (Hall, 2006: 361).

Stoga kada naciju opisujemo Andersonovom definicijom nacionalnog identiteta, to jest kao »distinktivni oblik svijesti: [pri čemu se] cijela nacija zamišlja kao unificirani subjekt povijesti« (Duara, 1990: 153).

177

Način na koji naciju zamišljaju, shvaćaju i izražavaju različite samosvjesne grupe zaista može biti izuzetno različit. Mi doista govorimo o različitim »shvaćanjima nacije«, kao što govorimo i o različitim »shvaćanjima svijeta«, nad kojima nacija ne dominira već ju oni određuju, odnosno njezin su sastavni dio. Umjesto harmoničnog, jednoglasja Nacije, nailazimo na višeglasje, preklapanje i ukrštavanje; kontradikciju i dvosmislenost; suprotnost, afirmativnost glasova koji pregovaraju o svojim shvaćanjima nacije (Duara, 1990: 161–162).

S obzirom na to da nacionalizam ima tendenciju negirati spomenute suprotnosti i nesuglasje može se tvrditi, kako je to Ernest Gellner vješto detektirao, da nacionalizam nije »buđenje nacija do samosvijesti« već pokret koji ih »izmišlja tamo gdje one ne postoje« (Anderson 1990: 17) [kurziv u izvorniku].

Nadalje, društvena klasa koja iznosi nacionalni preporodni pokret nisu elite u tradicionalnom smislu, već građanstvo koje u 19. stoljeću, po prvi put u povijesti, ima pristup potrebnom znanju i instrumentima reprezentacije. Ovdje je korisno prisjetiti se Brennana, koji tvrdi da je uspon romana bio popraćen novim shvaćanjem realizma koje je posljedica prosvjetiteljstva. Na-

ime, u tom povijesnom razdoblju realizam je, kako tvrdi Brennan pozivajući se na Auerbacha, uključivao »ozbiljno bavljenje svakodnevnom stvarnošću, uspon širih i društveno niže postavljenih skupina ljudi do predmeta problemsko-egzistencijalnog prikaza« (Auerbach, 2004: 470). Dakle »roman je sjedinio 'visoko' i 'nisko' u okviru nacionalnog – ne slučajno, već iz specifičnih nacionalnih razloga« (Bhabha, 2002: 52), odnosno građanstvo je po prvi put u povijesti imalo odlučujući utjecaj na nacionalnu pripovijest.

Konačno, činjenica da je građanstvo formuliralo i iznijelo nacionalni pokret za posljedicu ima nacionalnu metanaraciju (Lyotard) koja odražava građanski svjetonazor. S obzirom na navedeno, »narod«, »radnička klasa«, odnosno »puk« sada postaje »važna sastavnica bilo kakvog obuhvatnog tumačenja nacije kroz fikciju« (Brennan, 2002: 53). Stoga će se nacionalni preporod, iako primarno urbani pokret, identificirati s

ruralnim područjima kao izvorom autentičnosti, pronalazeći u 'narodu' stavove, vjerovanja, običaje i jezik potrebne za stvaranje osjećaja nacionalnog jedinstva među ljudima privrženim drugim ciljevima. Nacionalizam ima za cilj [...] odbacivanje kozmopolitske više klase, intelektualaca i ostalih koji bi mogli biti pod utjecajem stranih ideja (Bruce King, 2002: 53).

178

Tako će australska društvena elita 1890-ih nacionalni identitet temeljiti upravo na navedenim vrijednostima, a potvrdu njegove autentičnosti i pravo na legitimnost njegove formulacije tražiti, kao što je vidljivo iz »Bulletinova« proglasa, upravo u ruralnoj Australiji, koja je, za australski se kontekst to mora priznati, bila radikalno drugačija od svega poznatog zapadnoeuropskoj civilizaciji i kao takva specifično razlikovno obilježje na koje se Australija mogla pozvati. U tom povijesnom trenutku Australija je dominantno muško društvo³ te se nacionalni identitet formulira na specifičnim vrijednostima koje su otada postale poznate pod skupnim nazivom Australske legende (Russel Ward), odnosno Australske tradicije (A. A. Phillips).

Najsustavnije ih je opisao T. Inglis Moore identificiravši ih kao najčešće motive australske književnosti: »očaranost šikarom«, »sraz kultura«, »realizam«, »turobnost«, »ironija kao temeljna nota«, »drugarstvo«, »radikalna

³ Analize te specifično australske situacije vidi u: Russel Ward: *The Australian Legend*, Melbourne: Oxford University Press, 1995(1958), odnosno Anne Summers: *Damned Whores and God's Police*, Ringwood, Victoria: Penguin, 1975, te Gothard, Jan: *Blue China: Single Female Migration to Colonial Australia*, Carlton South, VIC: Melbourne University Press, 2001.

demokracija«, »Veliki australski san«, »snaga zemlje« i »humanizam«⁴ kojima se u novije doba dodaje još i motiv australskog tipa u pozitivnom aspektu tradicije, dok u negativnom dolazi do odsutnosti žena, odnosno do rasističkih tendencija u kojima se očitavaju paradoksi u samopromišljanju nacije u preporodnom razdoblju, a koji ujedno signaliziraju težnju k nacionalnoj izolaciji kao čestu pojavnost u okviru integrativnih pokreta.

Navedeni aspekti u epskom su obliku izraženi u romanu Josepha Furphyja *Takav je život*. U tom epu australske nacije Furphy dočarava sliku australske šikare, odnosno divljine u okrugu Riverina 1890-ih, usmjeravajući pažnju primarno na navedene motive stvarajući tako društveno poželjnu, odnosno društveno odobrenu sliku nacije.

No, u skladu s Derridinom teorijom, svaki se znakovni sustav zasniva na igri razlika u okviru tog sustava. To jest, ni jedan »element« ne može funkcionirati kao znak a da se ne referira na drugi, neprisutni element, što ima za posljedicu da su svi elementi sustava isprepleteni, »intertekstualizirani«, a svaki sadržava tragove ostalih elemenata sustava u njemu samome. Pri tome »trag nije samo gubitak izvorišta, nego [...] hoće reći da izvorište čak nije iščezlo, nego da je uvijek bilo određeno vraćanjem ka ne-izvorištu, tragu koji na taj način postaje izvorištem izvorišta« (Derrida, 1976: 82).

Stoga će pažljivo iščitani tragovi u Furphyjevom romanu *Takav je život* destabilizirati nacionalnu metanaraciju otkrivajući nacionalno »više-glasje«, a s njome i paradokse australske tradicije kao i temeljnu nesigurnost u nacionalni identitet konstruiran na temelju te tradicije, opisujući tako roman kao odraz nacije u nastajanju.

AUSTRALSKI EP I NJEGOV AUTOR

Iako su prvi kritičari, uključujući i Archibalda, kojemu je rukopis prvotno poslan, Furphyjev roman odbacili okarakteriziravši ga predugim i inkoherentnim, ne prepoznavši u njemu inovativne pripovjedne tehnike, te iako je tek Stephens⁵ među suvremenima prepoznao njegovu vrijednost rekavši

⁴ T. Inglis Moore: *Social Patterns in Australian Literature*, Sydney: Angus & Robertson, 1971.

⁵ Furphyjeva prijateljica spisateljica Miles Franklin također je od početka hvalila njegov rad, no nije ga, kako u kritici njezine knjige (napisane u suradnji s Kate Baker) *Joseph Furphy: Legenda o čovjeku i njegovoj knjizi (Joseph Furphy: The Legend of a Man and His Book, 1944)* tvrdi

Normanu Lindsayju, prema Lindsayjevu svjedočanstvu, »Budi siguran. Ovo je velika knjiga. Živjet će« (Lindsay, 1966: 147),⁶ kritičari kasnijih desetljeća romanu su pripisali vrijednost australskog epa, nacionalnog klasika.

Tako će Vance Palmer napisati da je roman »majstorski izraz ideja tog razdoblja« (1954/1980: 123), i to na »duhovit, muževan način koji [zvuči] kao nadahnuti zdrav razum«. Furphy je, piše dalje Palmer, vjerovao u »budućnost djevičanskog kontinenta, izoliranog u udaljenim morima«, no rijetko je, a sasvim u skladu s australskim etosom, »pri tome posezao za lirikom«. Iako je ponekad idealizirao, na primjer, svoje goniče volova, bilo je to stoga što je kroz njih predstavljao običnog Australca, novu rasu pod južnim suncem koja će naslijediti (novu i bolju) zemlju (sa svim biblijskom konotacijama). Taj se »obični Australac« odlikuje, nastavlja Palmer, »prirodnim realizmom« i »prihvatanjem jednakosti među ljudima«; vrlinama koje se nalaze u samoj srži australske tradicije, čime potvrđuju pravo na razliku prema britanskom sentimentalnom romanu viktorijanskog doba, odnosno vrijednostima britanske civilizacije utemeljene na aristokraciji. Tako Palmer tvrdi da je Furphyjeva Australija »robustna, autonomna zemlja, socijalistička po svom gospodarstvu, demokratska u svom načinu života, te besprijeorna u potvrdi svojih prava, uključujući i pravo na vlastiti karakter« (Palmer, 1980: 124–125).

H. M. Green u svojoj *Povijesti australske književnosti* (1961) nastavlja, sadržajno i tonom, tragom Palmerove kritičke procjene proglašavajući Furphyja »najoriginalnijim autorom kojeg je Australija dosad proizvela« (611). Naglašavajući primjerenost odabrane teme – život na velikim posjedima u šikari, »radni čovjek«, »australski egalitarizam«, odnosno odabrane

A. D. Hope, razumjela, te posljedično nije mogla prepoznati njegovu vrijednost. Hope svoj stav potkrepljuje činjenicom da Franklin Furphyjev rad uspoređuje s Jamesom, Proustom, Joyceom i Huxleyjem s čijim se djelima roman, iz razloga koje Hope detaljno izlaže, ne može uspoređivati, istovremeno formulirajući neodrživu ekskluzivnu teoriju da svaka zemlja ima pravo formulirati standarde prema kojima će prosuđivati svoje autore: »Neki kritičari, više akademici nego originalni ili pustolovni, još uvijek smatraju da Australija nije dala nikakav osjetan doprinos svjetskoj književnosti, te da, posljedično, nije u poziciji postaviti vlastite standarde u odnosu na domaće napore.« (Hope, 1971: 108–113) Nerazriješenim odnosom između potrebe za potvrđivanjem vlastite nacionalne vrijednosti u okviru nacionalnog preporoda, pokreta koji nevjšto balansira između zatvorenosti i izolacije kulture i civilizacije koja se nastoji samoodrediti i neminovne potrebe za sudjelovanjem u međunarodnoj cirkulaciji kulturnih dobara Franklinina prosudba izražava temeljni paradoks svoga doba.

⁶ Furphyju je Stephens otpisao ovako: »Obično klasificiram rukopise kao 'bezvrijedne,' 'podnošljive,' 'dovoljne,' 'dobre' ili 'vrlo dobre'. Takav život je 'dobar.' Čini mi se da ima kvalitete da postane australski klasik ili polu-klasik [...].« (Kinross-Smith, 1975: 44)

forme – realizam začinjen izraženim smislom za humor (611–612), Green potvrđuje da Furphy romanom odgovara na opisani proglas časopisa »The Bulletin«. I ostali kritičari, pobornici nacionalno-demokratske književne tradicije, među kojima ćemo izdvojiti još Goeffreyja Serlea, opisuju *Takav je život* kao »najaustralskiju od svih knjiga« (Serle, 1974: 67).

Autoritet romanu daje stalna potvrda piščeve identifikacije s aspektima australskog života koje opisuje, što tijekom 1890-ih, u okviru nacionalnog preporoda, postaje najvažnijim oblikom legitimacije književnog djela. Tako će spomenuti kritičari, ali i kritičari u desetljećima koja su uslijedila, redom navoditi da je Joseph Furphy sin irskih doseljenika, »one staromodne vrste, koja vrednuje knjige, brižne u obrazovanju svoje djece, koja više važnosti posvećuje obrazovanju svoje djece i izgrađivanju slobodarskog doma nego zaradi« (Palmer, 1980: 122). No Furphy je, u duhu australske tradicije, rano napustio dom, pokušavajući zaraditi za život okušavši se u čitavom nizu poslova. Bio je kopač zlata, gonič volova, mali farmer u okrugu Riverina, a kad mu je imanje propalo zbog suše, kovač u ljevaonici u bratovu vlasništvu, gdje je, u miru kolibe koju je sam izgradio, napisao svoj prvi roman *Takav je život*.

Činjenica da je živio život o kojem piše, da je »osjećao jalovu zemlju po kojoj je tolike godine pješao uz volovsku zapregu« (Palmer, 1980: 125), kao i u slučaju Patersona i Lawsonsa prije njega, osiguravala je djelu autentičnost, a autoru legitimitet. Njegov je odnos prema vlastitu materijalu bio izravan i neposredan (usp. Lee, 1992: 114). Furphyjeva je »autentičnost tako postala njegovo poznavanje predmeta svoga pisanja; poznavanje koje je rezultat njegova iskustva s navedenim predmetom« (Lee, 1992: 114), a upravo je takvo procjenjivanje estetske vrijednosti i u navedenome utemeljena retorika »osiguravala priliku za promicanje realizacije i utjecaja lokalnog odnosno nacionalnog autoriteta« (Lee, 1992: 114) u odnosu prema imperijalnom i estetskim vrijednostima koje ovaj postavlja.

Posljedično, činjenica da je autor »obični« Australac, »jedan od nas«, 1890-ih je, po prvi put u australskoj književnoj povijesti, jamčila čitateljsku publiku.⁷ Nacija se počela zamišljati kao »unificirani subjekt povijesti«

⁷ Naime, 1890-ih je broj čitatelja sklonih australskom pismu, prvi put u australskoj povijesti, bio dovoljan da se ekonomski isplati objavljivanje djela australskog autora. Bio je to rezultat niza promjena koje su se dogodile u 19. stoljeću: prvi su put u povijesti Australci rođeni na australskom kontinentu postali većina, niz zakona o obrazovanju donesenih tijekom 1870-ih i 1880-ih značajno je podigao razinu pismenosti, razvijene poštanske usluge mogle su dostaviti novine i časopise u najudaljenije kutke zemlje (tako je »Bulletin« prozvan »pučkom Biblijom«). Navedeno je stvorilo »zamišljenu zajednicu« (Anderson) koja se počela doživljavati

(Duara) i kao takva se prepoznala u romanu *Takav je život*, australskom epu. Roman je najrječitije epom okarakterizirao Julian Croft, koji pod epom razumijeva »nacionalističku sintezu duhovnih i praktičnih vjerovanja« (1986: 157) određene kulture, pisanu narodnim jezikom. Croft se dalje poziva na Michaela Seidela, koji kao zadatak pisca epa postavlja »obilježavanje karakteristika zemlje [njihovom formulacijom] u narativne događaje rase. Ep jest i uvijek je bio regionalno i nacionalno određen.« (Seidel, 1986: 157) Ep usmenu, pripovjednu tradiciju prenosi u pismo, artikulira i slavi mitove i vjerovanja određene kulture, prikazuje herojsku borbu pojedinca sa životnim nedaćama, te pokazuje djelovanje bogova u svijetu smrtnika (Croft, 1986: 158). Prihvatimo li ovakvo određenje epa, lako je shvatiti razloge koji su naveli kritičare sredinom 20. stoljeća da *Takav je život* odrede kao nacionalni ep, kao 'najaustralskiji' od svih romana.

Roman *Takav je život* sastoji se od isječaka iz dnevnika Toma Collinsa⁸ s kraja 1883. i početka 1884. godine, pri čemu mu je namjera, kako sam navodi već na početku romana, »pružiti pažljivom čitatelju nepristranu sliku Života, kakvim mi se ovaj privlačan problem predstavio«⁹ (1999: 2). H. M. Green roman uspoređuje s velikom višeslojnom stijenom:

182

[...] glavni sloj se sastoji od opisa raznolikog iskustva stanovništva u divljini i od priča koje se pričaju uz logorsku vatru; no ovaj je sloj protkan drugima koji čine zapažanja o moralu, filozofiji i znanosti. [...] Kroz te različite slojeve, labavo ih povezujući, proteže se ne samo pripovjedačeva osobnost, već i niz priča i crtica, koje su razlomljene, ali se svakako mogu povezati, jer su poput žila ili niti metala ubrizganih u kamen (1961: 618).

Tako se u romanu pripovijeda o Cooperovoj sestri Molly, koju je, unakaženu zbog pada s konja, napustio ljubavnik, a koja se kasnije u romanu javlja prerusena u muškarca pod nadimkom Radoznali Alf (Nosey Alf) te pođe tražiti svoju ljubav, sada pokajnika nadimkom Divlji Alf (Warrigal Alf). Pripovijeda se i o prelijepoj djevojčici Mary O'Halloran, koja se izgubi u šikari i biva pronađena prekasno, iako je pomoć bila udaljena tek sat hoda.

kao nacija i razlikovno određivati prema britanskom kontekstu. Do tog su trenutka australsku književnost predstavljali britanski autori na kraćem ili duljem boravku u Australiji i književna djela objavljena u Londonu, koja se, s obzirom na visok postotak doseljenoga britanskog stanovništva, jedina smatrala vrijednom pažnje.

⁸ Tom Collins je prvenstveno mitska osoba kojoj se u onodobnoj Australiji pripisivalo širenje glasina ili tračeva u šikari. Autoironičan, Furphy je ime uzeo kao pseudonim.

⁹ Ovaj i svi sljedeći citati uzeti su iz izdanja: Joseph Furphy: *Such is Life*, Halstead Press, Rushcutters Bay, New South Wales, 1999.

Tu je i pripovijest o Collinsu, Andrewu Gloveru i zapaljenom stogu sijena, pripovijest o goniku volova Priestleyju i njegovu prolazu preko Montgomeryjeve zemlje, crtica o muškarcu i dvije djevojke u kočiji te pripovijest o gospođi Beaudesart i Collinsu koji je izbjegava oženiti, kao i mnogo drugih, skromnijih pripovijesti. Podtekst pripovijesti koji se uvijek iznova eksplicitno iznosi jest poruka sadržana u naslovu: život je upravo takav, pun ironije, čiji se primjeri čitatelju nižu pred očima.

Skupno, pripovijesti ocrtavaju sliku unutrašnjosti Australije s kraja 19. stoljeća, formuliraju australsku šikaru – ruralno područje, kao ono mitsko mjesto koje se u okviru nacionalnog preporoda identificira s autentično nacionalnim. Kao i Lawson prije njega, i Furphy tvrdi da se pravi Australac formulira tek u šikari:

Bez sumnje, lakše je steći gospodsko ponašanje nego mišiće drvosječe; lakše je kritizirati operu nego identificirati zvijer koju si u prolazu vidio dvanaest mjeseci ranije; lakše je primjereno se odijevati nego za maglovita vremena krenuti ravno poput teodolitom određene linije kroz nepoznati krajolik; lakše je prepoznati razna skupa vina nego sretno živjeti na mirisu masne krpe (Furphy, 1991: 32).

183

Slika zemlje i nacije koja se time diskurzivno formira ukorijenjena je u elementima australske tradicije kako ju je formulirao i propagirao »Bulletin« te kao takva doprinosi formulaciji nacionalnog identiteta zasnovanog na snazi i muževnosti. Takav etos u prikazivanju zahtijevao je dokumentarni realizam kojim su realizirani motivi koji formuliraju australsku tradiciju.

Dominantni motiv svakako je motiv »očaranosti šikarom« kao dominantnom silnicom u formulaciji društva, s obzirom na to da su društveni obrasci rezultat života u specifičnom australskom krajoliku, toliko različitom od svih ostalih na planetu. Tako će i Furphy u svom romanu napisati:

Australac ne stječe punu svijest o svojoj nacionalnosti ni u našim gradovima ni u okruzima, niti u našim poljoprivrednim ili rudarskim pokrajinama; već u mjestima poput ovog, i to jednako jasno ovdje kao i u samom središtu kontinenta. Za mene monotona različitost ovog neprekinutog niza šikare ima svoj vlastiti šarm; tako ozbiljan, prigušen, zaokupljen samim sobom; tako stran ugodnoj privlačnosti nekoga dražesnijeg krajolika, ili samosvjesnoj veličini planine ili gudure (65).

Navedeni primjer ne prikazuje samo očaranost krajolikom nego šikaru percipira i kao simbol nacionalnog karaktera. Navedeno je još jasnije izraženo u motivu »Velikog australskog sna« koji u zemlju projicira mo-

gućnost utopijskog društva zasnovanog na socijalizmu, slobodi, jednakosti i pravdi:

Meni ova tvrdoglava različitost spontanoga biljnog života odaje slobodan, neizmjeran potencijal resursa; otkriva ideografsko proročanstvo, koje je nacrtala Priroda u svom impresionističkom raspoloženju, a koje mogu pravilno dešifrirati samo oni koji su voljni nazrijeti kroz grubost zore obećanje veličanstvenog dana. [...] Interpretirano vjerno i s ljubavlju, koje je značenje svega ovoga?

Naš djevičanski kontinent! kako je dugo iščekivala svoj vjenčani dan! [...]

Jer ova je neispisana zemlja – ova zemlja o kojoj smo se zakonski dužni brinuti i za koju nam je zapovijedano preuzeti odgovornost – izuzeta od mnogih prokletstava teritorijalnih, iako ne i rasnih biljega. Predano se opire okamenjenoj nepravdi; ne sputava ju podanička vjernost sumnjivim idolima, u svetinju pretvorenih Neznanjem i uzdizanima jedino krivo usmjerenim štovanjem; nije prokleta uspomenu na fanatizam i progone; nevina kad je riječ o nasljednoj nacionalnoj ljubomori i slobodna od zavisti sestrinskih država.

Stoga zamislite koliko su nemjerljivo veće mogućnosti Budućnosti nego sjećanja na Prošlost od početka povijesti (65–66).

184

Značenje zemlje i njezin potencijal ogledaju se i u novoj rasi koja izrasta u ovim neobično dobrohotnim okolnostima. Mlada je to nacija, srasla s ovim krajolikom, tako stranim prvim istraživačima i doseljenicima:

Mary O'Halloran je bila savršeni primjer mlade Australke. [...] bila je tvorevina pojava koje su okruživale njezinu tek nastajuću inteligenciju. Bila je dijete divljine, šumska vila među sebi srodnim drvećem. Dugačka loza poezije njezine prirode poticala je šikaru na pjev iz čiste radosti života; obasipala svako drvo suosjećanjem, čuteći svoje društvo. Primjećivala je tmurnost graba; bogate maslinasto-zelene voluminozne oblake kako svijaju krunu oko gospodskog plamenog drveta; tamnije tonove ogromne mreke na krošnji vrbe; jasniji ton čunjastog bora; jasno-točkasti stup *caesalpinie ferreae*, kremasto bijeli, od dna do najviše grančice. Žalila je neprivačnu *casuarinu*, kad je vjetar uzdisao u njezinim grubim, oskudnim, sivo-zelenim kosama; i voljela je razmišljati o srebrnastom perju dvije klonule akacije kojima je, zato što su ovdje rijetke, bilo dozvoljeno ostati na livadi za ispašu konja (73–74).

»Gledajte gospodine«, rekao sam impresivno: »vi ste Englez i ponosni ste na svoju zemlju; no kažem vam, ovdje u ovom području dobit ćemo rasu ljudi kakvu svijet još nije vidio.« I pogledavši u oči djeteta, odlutao sam [...]. (143)

S jačanjem australskog etosa u razdoblju nacionalnog preporoda dolazi do sraza dviju kultura – prenesene britanske i domaće u nastajanju. Sraz je to prema kojemu se nacija do danas nije potpuno odredila, iako su mnogi

njegovi aspekti razriješeni suživotom u spomenutim specifičnim geografskim uvjetima, čija surovost jednako pritišće sve razine društva, iz čega posljedično izrasta radikalna demokracija kao crta australskog etosa. No u preporodnom razdoblju, u kojem se nacija tek nastojala odrediti, jaz među kulturama toliko je velik da je Furphy u stanju Engleza prikazati jedino kroz karikaturu. Tako je Folkestone, engleski džentlmen i gost veleposjednika¹⁰ Montgomeryja na njegovu australskom imanju, prikazan kako traži kaznu nad Australčevim sunarodnjakom, čime ovaj bude

[...] vidljivo nezadovoljan. Bio je ponosan kao i njegov gost, ali na drugačiji način. Folkestone se, s obzirom da je bio džentlmen *per se*, od obične slike Božje razlikovao kastom i kulturom; a ovima je dodao i samosvijest. Nemojte da ispadne da sam rekao da su ga kasta i kultura ikako mogle učiniti seljačinom; uzmite da sam rekao da su ove bile nemoćne da odvrte nesreću. On je bio džentlmen milošću Božjom i lakajstvom ljudskim (239).

Odlomak nagovještuje još jedan element australske tradicije, još jednu vrijednost društva u nastajanju – »drugarstvo« (mateship). Imajući u vidu da je određivanje značenja tog pojma desetljećima opterećivano emocijama, Inglis Moore tvrdi da kritičari uglavnom »ne shvaćaju značaj drugarstva jer nemaju iskustva u življenju u šikari, odnosno u bojnim postrojbama, tim dvama izvorima najjače manifestacije drugarstva« (1968: 224). Inglis Moore donosi do danas najkoherentniju analizu te pojavnosti podijelivši ju na dva tipa: isključivi i uključivi. Prvi se odnosi na drugarstvo među kažnjenicima, gradskim huliganima, sindikatima i marksistima, dok drugi pokriva drugarstvo stanovnika šikare, kopača zlata i rudara, idealista, vojnika, stanovnika suvremenih gradova te australski narod u cjelini (224–225).

¹⁰ U australskoj povijesti 19. stoljeća termin veleposjednik (engl. squatter) odnosi se na ilegalnog naseljenika na kraljevskoj zemlji izvan granica naselja. Prodiranje veleposjednika u unutrašnjost pridonijelo je razvoju vunoprerađivačke industrije, ali i razvoju veleposjednika u snažnu društvenu silu. Krajem 1840-ih godina vlasti su prepoznale gospodarstvenu korist u njihovim aktivnostima te su im izdale zemlju u zakup na najviše četrnaest godina. Po isteku tog razdoblja veleposjednici su već praktički zauzeli zemlju; mnogi su postali bogati velmože. U idućem desetljeću došlo je do velikog priljeva imigranata, kao i tisuća kopača zlata. Kad su i oni zatražili pravo na zemlju, položaj veleposjednika se poljuljao. No bili su dovoljno glasni da potaknu zakonodavne skupštine kolonija da u idućim godinama donesu tzv. »zakone o malim farmama«. Oni su omogućili prodaju zemlje na aukciji, čime su prisilili veleposjednike da se s farmerima natječu za zemlju koju su najmom već kontrolirali. Naravno da su bogati veleposjednici pokupovali najbolju zemlju. Pašnjaci su pripali malim farmerima, koji su bili razočarani malim poljoprivrednim prinostom. Posljedično, između ove dvije klase razvila se netrpeljivost.

Drugarstvo u romanu *Takav je život* pripada ovom drugom tipu, primajući u svoje okrilje cjelokupno stanovništvo šikare i divljine živeći sa spoznajom da je u teškim životnim uvjetima potrebno pomoći supatnicima. Svojom tendencijom k epskom prikazu roman drugarstvo iz šikare prenosi na cijelo australsko društvo koje upravo u prostor šikare smješta svoj izvor i svoju srž. Tako će Montgomery, unatoč Folkestoneu, pustiti goniča volova Priestleyja da prođe sa stokom preko njegove zemlje, Collins će pomoći Divljem Alfu u bolesti i Priestleyju pri prolasku stoke, a Hallorani će uvijek ugostiti izmorenog putnika u šikari.

U tako surovim geografskim okolnostima drugarstvo izranja kao jedini mogući odgovor na turobnost življenja. Potraga za malom Mary O'Halloran najbolje sažimlje oba elementa tradicije. Kad se djevojčica izgubi u šikari, u potragu kreće cijela zajednica. Slijedeći njezine tragove, uvidjeli su da je

Hodala ... uzduž – prije manje od sata – i okrnula je grmlje prolazeći kroz njega kako bi izbjegla trnovito šipražje s obje strane; no ispred je bila rupa glodavca te je upala u neku vrstu korita, glavom nizbrdo; i to je bio kraj njenog dugog putovanja. Izvući se iz ove situacije moglo je samo dijete u punoj snazi; a ona se potpuno iscrpila. Lice joj je potonulo u rahlo korito i umrla je bez borbe.

Bob ju je zgrabio čim ju je ugledao, ali svi smo znali da je prekasno (192).

Ovoj crti turobnosti usprkos, australsku tradiciju odlikuje pozitivan stav prema životu, hrabrost i izdržljivost koja se očituje u snazi zemlje te vjera u ljudski duh i njegovo stoičko trajanje unatoč teškoćama. Tako će Furphy svoj roman završiti slavnim recima:

Takav je život moji su-mimčari – poput bijednog glumca što na pozornici blefira i pretvara se svoj sat, i gubi vrijednost nestajući u ništa. Ali da nisam čuo niti najmanju dosjetku na račun toga da je njegova pripovijest pripovijest prostaka, puna žargona i prazna, koja ne znači – ništa (297).¹¹

Australski je tip proizvod krajolika u kojem živi i kao kulturološka specifičnost formira se upravo u tom preporodnom razdoblju. Svakako najpoznatija definicija tipa jest ona Russela Warda koja »tipičnog Austral-

¹¹ Završetak Furphyjeva romana referira se na Macbethov govor iz petog čina, petog prizora, stihovi 24–28: »Život je samo sjen što luta, bijedni glumac/ Što se na pozornici razmeće, prodrhti/ Svoj sat, i ne čuje se više; on je bajka/ Koju idiot priča, puna buke i bijesa,/ A ne znači ništa.« (William Shakespeare: *Macbeth*, Sysprint, Zagreb 2000, str.132, prijevod Josip Torbarina)

ca« karakterizira kao »praktičnog, grubog, koji ne oklijeva«, »izvrsnog improvizatora«, »'tešku' osobu koja ne vjeruje u vjerske, intelektualne i općenito kulturne preokupacije«, koja »stalno i žestoko psuje, neumjereno i često kocka i povremeno puno pije«; osobu koja je, međutim, »strastveno neovisna i mrzi službenost i autoritet«, vjeruje u jednakost sviju ljudi, vrlo je gostoljubiva, osobu koja će »stati uz svoje drugove u dobru i u zlu« (Ward, 1995: 2).

Svijet Furphyjeva romana nastanjen je raznim pojavnostima australskoga tipa, primarno goničima volova, međašima, malim farmerima i veleposjednicima koji se odlikuju spomenutim osobinama. Skupinu od šest goniča volova susrećemo u predvečerje dok odlučuju gdje će prenoćiti, što za goniča volova »zapravo znači izbor između farme, pašnjaka za ovnove ili skapanja na ravnici«. Po odabiru farme »listići čaja bačeni su u kotliće; kutije s hranom spakirane na kola; i zaprege su krenule« (6–7). Njihovo postojanje, kao i život svih putujućih radnika u australskoj šikari, najbolje je sazeo Henry Lawson rekavši »da bi živio, moraš koračati. Prestati koračati znači umrijeti.« (»Zaostali«, u: Lawson, 1984: 92) I Furphyjevi likovi postoje prema ovoj maksimi: koračaju prašnim putovima kroz šikaru obavljajući preuzeti posao, tražeći novi, ili pak prijatelja, obitelj, odnosno hranu ili vodu. Nužno to su ljudi ogrubjeli od teška života, pa u skladu sa spomenutim karakteristikama tipa, goniči žestoko psuju. Kad mu je vol zaglavio u blatu, Thompson

187

[...] se prepustio. Nije tu bilo smiješnog ponavljanja; nimalo nemarnosti ili neurednosti. Bila je to izvedba rođenog govornika i pjesnika, koji, poput Timoteja poznaje Sveto pismo od djetinjstva – duga, angažirana litanija uzavrelog proklinjanja izvedena, povrh svega, lakom i odmjerenom rječitošću i gramatičkom točnošću koja bi za sobom ostavila i Svetog Ernulphusa. Ostali su dečki nastavili svojim poslom u zapanjenoj tišini [...] (45).

No Australac može psovati i kockati poput Moriartyja koji se kladi na rezultat regate u Sydneyju (225), može vikati poput Priestlyja na engleskog džentlmena ili tajno sa stokom prelaziti preko veleposjednikove zemlje ne pridajući važnost autoritetima, može poput Divljeg Alfa imati ružnu prošlost, ali on je redovito poštenjak koji će poslati »pismo s čekom na dvije funte« kojim svom drugu vraća već zaboravljeni novac posuđen prije tri godine na kopalištima zlata (63).

Njemu nasuprot postavlja se žena koja se formulira kao ugladana osoba, osoba koja planira, osoba s povjerenjem u vjerske, intelektualne i kulturne preokupacije, osoba koja ne psuje, ne pije i ne kocka se (Schaffer, 1988: 20). Pored toga što se, dakle, žena formulira kao suprotnost australskom tipu,

ona se, a što je česta pojava u preporodnom razdoblju, u okviru australske tradicije formulira isključivo kao »Božja policija« (Anne Summers),¹² odnosno primarno kao supruga i majka (nacije), dok u ostalim diskurzivnim manifestacijama ne postoji.

U prikazu gospođe O'Halloran naglasak je na njezinoj ulozi majke kroz opis odnosa i odgoja male Mary. Na večer proslave rođendana princa od Walesa Collins kroz prozor kolibe gleda još jednu majku kojoj, baš kao i gospođi O'Halloran kojoj ne dopušta da krene u potragu za izgubljenom kćeri, ovim kratkim opisom određuje opseg kretanja i sudbinu: Collins naime promatra »sredovječnu ženu [koja] je sjedila uz stol krpajući čarape; dok je na suprotnoj strani svjetiljke sjedila odrasla djevojka u prazničkoj odjeći, s laktovima na stolu i prstima u kosi, i čitala neki ilustrirani časopis [...]« (104). Uz to što je domaćica i njegovateljica, majka je i civilizacijski element u divljini šikare. Tako će Morski Vuk Jack (Jack the Shellback) priznati iznenađenom Collinsu da se svaku večer prije spavanja pomoli kao što je davno obećao majci (274).

Osim kao majka, žena se u romanu formulira i kao supruga. U trenucima u kojima se ne realizira kao majka, gospođa O'Halloran je supruga koja održava domaćinstvo. Cijeli život Molly Cooper svodi se na raskinute zaruke, pa se čak i karikaturalno prikazana Mrs. Beaudesart, primarno uvedena kao oruđe kojim Furphy napada Henryja Kingselyja »á la Fielding Richardson« (Barnes, 1971: 125), opisuje i tumači isključivo kroz svoje prethodne te potencijalni brak s Collinsom.

Uz ženu i rasni Drugi se formulira kao nacionalna suprotnost te ugrađuje u nacionalni identitet isključivo kroz obrasce određene u skladu s nacionalnom metanaracijom. Imajući u vidu da je riječ o razdoblju nacionalnog preporoda, nije teško zamisliti razvoj rasističkih tendencija koje su uspješno uklopljene u australsku tradiciju stekavši veliku društvenu moć. U onodobnoj su Australiji te tendencije predstavljale specifičnu mješavinu tradicionalnog biološkog rasizma i mehanizma nacionalnog preporoda. U ovom prvom obliku primarno se odnose na Aboridžine i Azijate koje su Australci

¹² U svojoj knjizi *Proklete bludnice i Božja policija (Damned Whores and God's Police)* Anne Summers dualni diskurzivni prikaz žene kroz polarizaciju između Djevice Marije i Marije Magdalene u Australiji naziva dualizmom između »proklete bludnice« i »Božje policije«, a što tumači povijesnom uvjetovanošću dviju metafora. Prvi je diskurzivni konstrukt utemeljen na prikazima prvih transportiranih kažnjenica, a drugi je nastao sredinom 19. stoljeća, po završetku procesa 'transportacije', kada je »ženama kao suprugama muškaraca i majkama djece povjereno moralno vodstvo društva, kada se od njih očekivalo da ograniče nemir i pobunu kod muškaraca i usade vrijednosti građanskog poslušna kod djece« (Summers, 1981: 21).

opesivno identificirali s njihovim urođenim (tj. lošim) navikama i gradacijama boje kože, pri čemu su ih obje karakteristike neizbrisivo označile kao pripadnike nepopravljivo niže rase. [...] Azijati su konstruirani kao rasni suparnik, Aboridžini kao rasni stranac. U oba slučaja rasne su predrasude raspirene raširenim jezičnim i kulturološkim neznanjem, često pretjeranim strahom za fizičku sigurnost i žestokim nadmetanjem za ograničene gospodarske resurse u nemirnoj, relativno neistraženoj i nenaseljenoj državi (Huggan, 2007: 19).

U preporodno doba rasa postaje orude nacionalnog preporoda. Kao što Paul Gilroy tvrdi, australski je rasizam bio

rasizam koji izbjegava da ga se zove tim imenom jer uspijeva povezati 'rasu' s državnošću, domoljublje s nacionalizmom, to je rasizam koji se dovoljno udaljio od sirovih ideja biološke inferiornosti i superiornosti te sada teži predstaviti imaginarnu definiciju nacije kao ujedinjenog *kulturalnog* kontinuiteta [kurziv u izvorniku] (Huggan, 2007: 18).

Stoga je Australcima bilo važno da svoje stanovništvo klasificiraju kao britansko i tako spriječe bilo kakvu rasnu kontaminaciju. Bez obzira na svoje korijene, obje su vrste rasizma imale za posljedicu ponižavanje svih drugih rasa, osim anglosaksonske. U tome Furphyjev roman, nažalost, nije iznimka. Tako će Collins aboridžinsku tragačicu nazvati »neciviliziranom, čak i za staru crnkinju« (191), a Tam Armstrong će mulata Tobyja razbjesniti nazvavši ga »proizvodom pola tuceta generacija robova« (292).

Modus prikazivanja je, u skladu s odrednicama pokreta, dokumentarni realizam koji izrasta iz pragmatičnog stava prvih istraživača i doseljenika prema surovom krajoliku. Poduprt je »Bulletinovim« uputama o poželjnom načinu pisanja i prikazivanja zemlje, ali i onodobnim europskim književnim tendencijama koje su se oslanjale na vulgariziranu verziju francuskog realizma i naturalizma te englesku viktorijansku književnost. Tako će Furphy, već na početku romana, objaviti da se namjerava držati podalje od »cvjetnog puta pisca ljubavnih romana« te da će se prigrliti »manje ornamentalne kvalitete kroničara« (1). U tom će se kontekstu obrušiti na avanturistički roman Henryja Kingsleyja *Sjećanja Geoffryja Hamlyna (The Recollections of Geoffry Hamlyn, 1859)* koji su generacije doseljenika pogrešno smatrale vjernom slikom zemlje, proglasivši Kingsleyjeve likove »neobično lošima i obmanjujućima u svom nepodnošljivom blebetanju« (164).

ZAMIŠLJAJ NACIJE U NASTAJANJU KROZ MOTIV IZGUBLJENOG DJETETA

Osim dokumentarnog realizma inherentnog australskoj književnosti preporodnog razdoblja, australski su kontinent i društvo zahtijevali novi modus prikazivanja, različit od realističkog *Bildungsromana* prenesenog iz europskog konteksta koji je dotada korišten u anglo-australskoj književnosti. Na potrebu nove forme za opis novog društva pojedini su australski pisci preporodnog razdoblja odgovorili na specifičan, za to vrijeme neobično inovativan, način. Naime, već je 1897. godine Stephens primijetio da australska kratka priča koju je »Bulletin« zagovarao općenito pokazuje sklonost prema »jednostavnoj, rezerviranoj, realističnoj crtici«, dok pripovijetke Henryja Lawsons i Steela Rudda (Arthur Hoey Davis), skupljene na jednom mjestu, u knjizi, daju više, »daju neku vrstu opsega i jedinstva romana« koje se postiže »usredotočenošću interesa na jedan niz likova« te »uspostavljanjem kronološkog kontinuiteta« (Barnes, 1971: 121).

190

Na tom je tragu, u gotovo potpunoj književnoj izolaciji, Joseph Furphy, »posjedujući izražen smisao za ono što zemlji daje njenu karakterističnu notu i privlačnost« (Palmer, 1980: 128), osmislio svoj roman kao sintezu dvaju književnih tokova onodobne Australije: onog tradicionalnog, odnosno književnog nasljeđa Australije utemeljenog u britanskoj viktorijanskoj književnosti, te onog oprimjerenog u anonimnim baladama i pričama prenošenim usmenim putem. Odredivši se kao kroničar, a ne kao romanopisac, jer roman je u onodobnoj australskoj književnosti imao snažne konotacije avanturističke i ljubavne proze te se poistovjećivao sa ženskim, odnosno anglo-australskim, pismom, Furphy je tragao za novom formom koja bi primjereno opisala novu zemlju i društvo. U pismu Cecilu Winteru objasnio je svoju književnu metodu u romanu *Takav je život*:

Prije nekoliko godina, našavši se, po prvi put u životu, sa 16 slobodnih sati od 24, te s obzirom da sam prirodno ravnodušan prema onome što se zove zabava, dosjetio sam se da bih mogao napisati pripovijest. Prije nego sam ju završio, nametno mi se još jedan motiv – te još jedan – pa još jedan. Tada sam odlučio te pripovijesti labavo povezati u federaciju (ako me razumijete); sve dok se polako shema romana 'Takav je život' nije nametnula. Tada sam odabrao i popravio i uvelike preradio 7 tih pripovijesti sve dok nisu ispale ovakve kakve vidite (Barnes, 1971: 122).

Termin »labavo povezane u federaciju«, koji je Furphy preuzeo iz onodobnog političkog žargona,¹³ primjeren je opis njegova romana. Naime, pripovijetke su povezane, no mogu stajati i neovisno, čemu je najbolji dokaz činjenica da Furphyjevo izbacivanje dvaju poglavlja pri reviziji romana 1901. godine nije narušilo njegovo razumijevanje (Barnes, 1956, u: Wallace-Crabbe, 1971: 122). Pa ipak, prve su kritike oštro napale autora optužujući ga za nedostatak spisateljske vještine i obrazovanja odmjeravajući *Takav je život* o onodobna europska književna mjerila. Tim ga je tonom isprva opisao H. M. Green, nazvavši ga »bezobličnom pločom [...] labavo učvršćenom isprekidanim pojavljivanjem određenih likova« (Green, 1930: 127–128).

Australska se kritika idućih desetljeća uglavnom fokusirala na obranu ovakve forme romana navodeći da je *Takav je život* »roman zasnovan na teoriji romana«, dok je njegova specifična struktura ne samo namjerna i promišljena nego i »velike određena Furphyjevom životnom filozofijom koju, kako stoji u naslovu, roman želi prikazati«. A. D. Hope je uveo ovakvo razmišljanje o romanu, označivši ga »napadom na konvencionalnu ideju fabule«. Naime, niz događaja, prikazanih u romanu na taj način, daje mu koherentnost, jer su »dio obrasca koji oblikuju opći prirodni zakoni«. U tom smislu roman nije samo prikaz onodobnog australskog života već ljudskih prilika uopće te kao takav pruža »potpuno novu teoriju o odnosu književnosti i života te nagovješćuje prirodu proze« (Hope, 1971: 109–111).

Na to se tumačenje nastavlja John Barnes jasno navodeći da takva tehnika povezivanja pojedinačnih pripovijesti »ostavlja utisak prividne bezobličnosti i nesigurne posljedičnosti događaja u svakodnevnom životu« (Barnes, 1971: 131), odnosno da zahtjevima koje postavlja pred čitatelja u smislu otkrivanja nedostataka pripovjedača u tumačenju okolnosti koje on bilježi, te povezivanja i odgonetavanja događaja u pripovijestima, Furphy čitatelju i formom, a ne samo sadržajem, omogućuje da iskusi »problem raznavanja smisla od onoga što se u životu događa« (Barnes, 1976: 153).

¹³ Prvotni naponi da se na australskom kontinentu formira federacija kolonija 1850-ih i 1860-ih godina propali su zbog nedovoljne potpore javnosti. U okviru ponovljenog pokušaja 1890-ih održan je niz konvencija u cilju formuliranja federacije u okviru Commonwealtha. Rezultat tog procesa bio je australski Ustav kojim su kolonije Novi Južni Wales, Queensland, Južna Australija, Tasmanija, Victoria i Zapadna Australija formirale federaciju te 1. siječnja 1901. godine postale države australskog Commonwealtha.

Time je Barnes zapravo u Furphyjevim pripovjednim tehnikama prepoznao tehnike modernizma.¹⁴

Pri tome sve do danas implikacije kritike A. A. Phillipsa iz 1958. godine (1966) ostaju nedovoljno istražene, iako, čini se, ovaj pronicavi kritičar upozorava na važan problem u formulaciji nacionalnog identiteta kolonizirane nacije. Naime, iako i Phillips puno prostora posvećuje obrani legitimnosti sadržaja i forme romana, najvažnija je, čini se, misao izražena već na samom početku eseja kojom autor nagovještuje ono što će četrdeset godine kasnije jasno izreći Hall, odnosno činjenicu da se nacionalni identitet formulira »unutar igre specifičnih modaliteta moći« (Hall, 2006: 361). Osvijestimo li da je tome tako, Phillipsova apologija Furphyjeva romana iz ovoga eseja postat će nepotrebnom:

Kada europski pisac očite inteligencije i umjetničkog integriteta primijeni nekonvencionalnu formu, obično se pitamo »Zašto se ovime pozabavio na ovaj način? Što želi postići?« Kada se Australac ne obazire na prihvaćena načela, pretpostavljamo da jadan neobrazovani šašavac iz šikare jednostavno nije znao bolje (33).

192

Imajući navedeno u vidu, u romanu nalazimo tragove opisane kolonijalne svijesti, odnosno kulturološkog problema koji je Phillips opisao terminom »kulturološke servilnosti« (cultural cringe). Furphy, naime, nalazi potrebnim da svoj autorski legitimitet podupre mnogobrojnim demonstracijama poznavanja britanskih klasika, primarno Shakespearea, te Biblije. Potom, zagovarajući viktorijansku poduzetnost u gospodarstvu, bivši oksfordski student, sada gonič volova Willoughby, Australcu Moseyju spočitne da on nije u stanju shvatiti višu britansku klasu kojoj glavni cilj postojanja nije novac (?!), kako tvrdi, već uljudenost i profinjenost koju »ti ne možeš shvatiti. Tajna joj je naslijeđeno bogatstvo.« (35) Nekoliko redaka dalje Australac se nađe pred istom optužbom kada mu Collins predbaci da nije u stanju ni zamisliti ekskluzivnost i profinjeni smisao za humor »koji dominira umom i upravlja djelima džentlmena« (37).

¹⁴ I dok ga Barnes *verbatim* ne naziva modernistom, Veronica Brady Furphyja naziva »postmodernističkim piscem ispred svoga vremena« koji »odbacuje metanaracije kako bi se usredotočio na zadaću življenja u složenom i izazovnom svemiru, odbijajući prihvatiti identitet koji mu izvana nameće društvo, potvrđujući vlastitu odgovornost i rizične dvoznačnosti svog položaja« (2006: 35). No Brady svoju tvrdnju ne potkrjepljuje obranom forme romana već u njemu na sadržajnoj razini prepoznaje motive – niz »napada na [Australški] mit« (2006: 29), koje iščitava kao podrievanje onodobne nacionalne metanaracije.

Temeljnu nesigurnost u, tek prividno jasno postavljen i proklamiran, australski nacionalni identitet odaju i brojni izmijenjeni i nejasni identiteti, odnosno brojni »izgubljeni« u romanu. Tako, na primjer, cijeli niz likova nema imena već samo nadimke (Divlji Alf, Morski Vuk Jack); Rory O'Halloran uzima drugo ime i identitet u okrugu Riverina,¹⁵ a Radoznali Alf pak skriva svoj identitet pod koprenom prekrivenim licem. Nadalje, Molly Cooper je izgubljena i proglašena mrtvom, Bob i Bat također se smatraju mrtvima, iako je mrtav samo jedan (31), Collins prvo sâm izgubi orijentaciju u šikari jedva preplivavši rijeku Murray, a potom pomaže putujućem radniku izgubljenom u pješčanoj oluji pronaći put. Ovaj sveprisutni osjećaj izgubljenosti dosiže svoj vrhunac u priči o djevojčici Mary O'Halloran koja se izgubi u šikari i bude pronađena prekasno.

Leigh Astbury (1985), Peter Pierce (1999) i Bill Ashcroft (2001) redom smatraju da uzrok tolikoj važnosti pripovijesti o izgubljenom djetetu u australskoj kulturi treba tražiti u činjenici da ona predstavlja pripovijesti odraslih. Astbury smatra da ona otvara pitanje »čovjekove smrtnosti u srazu sa snagama prirode«, točnije, »postaje način ispitivanja i suočavanja s prirodom australske šikare« (1985: 158). Navedeno Pierce izražava jasnije, tvrdeći da ta pripovijest izražava različite strahove inherentne procesu naseljavanja kontinenta: »ako djeca predstavljaju budućnost, izgubljena djeca sugeriraju da budućnosti u naseljavanju Australije nema, 'neprijateljski krajolik' Australije 'nikad neće pružiti dobrodošlicu' doseljenicima« (Pierce, 2007: 84). Teoriju potvrđuje Ashcroft zaključujući da dijete u šikari, općenito, »dobro simbolizira dramu kolonijalne izmještenosti«, ono je »znak ranjivosti društva čijom imaginacijom, ako već ne stvarnošću, dominira borba za preživljavanje u srazu sa zemljom koju nastoji ispisati vlastitom postkolonijalnom stvarnošću« (2001: 49). Ta se egzistencijalna ugroženost često navodi, kako je prikazano, kao razlog rasističkih tendencija u okviru australske tradicije, koja nacionalni identitet uspostavlja na osnovi anglosaksonske rase. Pa ipak, složeni odnosi unutar mnogih, pa tako i ovog Furphyjevog romana, otkrivaju nacionalnu nesigurnost u rasni identitet.

U romanu *Takav je život* ta je nesigurnost najjasnije prikazana na primjeru Tobyja, uz Collinsa jedinog lika u romanu koji suvereno vlada australskim kolokvijalnim izrazima, kako je to primijetila Susan K. Martin (2007: 87). Kada ga Tam Armstrong nazove potomkom robova, pripovjedač bilježi sljedeći odgovor:

¹⁵ Uzeo je, naime, ime i identitet borca za irska nacionalna prava Daniela O'Connell.

»Isuse! Ti *mene* smatraš (pridjev) mulatom?« zarezao je potomak tisuću kraljeva. »Pa, strogo govoreći, ja posjedujem ovu (pridjev) zemlju ovdje, dokle god pogled seže.« (292)

Incident ne otkriva samo nacionalnu nelagodu kao rezultat eksproprijacije njenog domorodačkog crnačkog stanovništva. Njegov nastavak, naime, obilježen Moriartyjevim komentarom »Dopusti da te podsjetim da je starija gđa Montgomery poslala pokrivač za tebe kad si bio malen«, daje naslutiti da je Toby plod veze veleposjednika i Aboridžinke (Croft, 1991: 231), odnosno u danom povijesnom kontekstu, »ukradeno dijete«. ¹⁶ Tema je to koja, pažljivo iščitana, destabilizira svijet romana i način na koji se kroz njega, kao tekst prozvan nacionalnim epom, formulira nacionalni subjekt.

Konačna sumnja u čvrstoću nacionalne pripovijesti i nacionalnog karaktera manifestira se u odnosu prema ženskom elementu u romanu. Naime, iako žena kao biološko biće u romanu *Takav je život* postoji tek kao diskurzivni konstrukt tipičan za nacionalistički pokret, ženski element ne samo da je ugrađen u sadržaj i formu romana nego se smatra njegovim najuspjelijim aspektom.

194

Na sadržajnoj razini ženski element primjećujemo u doživljaju australske prirode, točnije šikare kao Drugog u odnosu prema australskom tipu. Naime, već s prvim naseljavanjem australskog kontinenta njegov je prirodni krajolik u europskoj imaginaciji određen kao stran i čudan. Za prve britanske doseljenike on je bio mjesto progonstva: antivrt nametnut europskom Adamu kao kazna, pa je kao takav postao Adamov Drugi, odnosno mjesto kojim vlada žensko načelo. Nastavak na ovo tumačenje jest ono koje kontinent percipira kao tijelo zlostavljane žene; tijelo koje su još prvi istraživači željeli posjedovati, oblikovati i civilizirati. Istraživač unutrašnjosti kontinenta u tom se kontekstu poistovjećuje s Adamom u svom novootkrivenom raj. Eva je pak australska zemlja, točnije šikara. Ona postoji da bi ju se pokorilo (Elder, 2007: 70). U kasnijem povijesnom razdoblju, 1860-ih, kada je britanska kruna

¹⁶ »U Australiji su, od samih početaka kolonizacije, europski kolonizatori otimali aboridžinsku djecu od rodbine. Praksu su službeno osuđivali guverneri, a neslužbeno doseljenici zabrinuti za moralnost kolonizacije. Godine 1819. William Sorrell, guverner Van Diemenove zemlje (Tasmanije), izdao je proglas osuđujući ponašanje doseljenika i okrutnosti koje čine opisujući ih kao 'odvratnima Čovječanstvu i sramotnima za britanski karakter'. [...] No briga humanitaraca nije imala velik učinak na razvoj događaja u područjima izvan naselja [...].« (Reynolds, 1998: 183–184) Otimanje aboridžinske djece iz njihovih obitelji posredstvom australske federalne kao i državnih agencija i crkvenih misija prestalo je tek početkom 1970-ih godina. Nazivaju se »ukradenim generacijama«.

ponudila zemlju na prodaju, bogati su je pastoralisti¹⁷ opisivali kao pasivnu i podatnu djevicu u iščekivanju braka i konzumacije, da bi za Zlatne groznice bila silovana u procesu otimanja njezina bogatstva (Schaffer, 1988: 84).

U Furphyjevu romanu nailazimo na sve navedene manifestacije australskog krajolika kao ženskog elementa. Šikara se percipira kao strani i neprijateljski Drugi, prostor u kojem Collins izgubi orijentaciju nakon nezgode u rijeci Murray te krene krivim putem, prostor u kojem putujući radnik može samo tumarati oslijepljen pješčanom olujom. Konačno, prostor je to u kojem ljudi netragom nestaju, kako je to i sa Stevensonovim bratom Eddijem.

S obzirom na to što Furphy svoj roman smješta u vlastitu suvremenost, vrijeme prvih istraživača i pastoralista u tom je trenutku već prošlost. Pa ipak nalazi za shodno osvrnuti se na doživljaj zemlje u to doba. Razgovarajući o Sturtu i Eyreu, prvim istraživačima australske unutrašnjosti, Collins i Rory O'Halloran slažu se u vjerovanju da je izvanredan uspjeh istraživača u tome što su omogućili da se »naselje ušulja u negostoljubivo područje« opisujući ga sada kao »pastoralni raj« (67). U Furphyjevo vrijeme, za razdoblja malih farmera i veleposjednika, odnos prema zemlji nalikuje onom pastoralista; ograđenu, čuvaju je međaši, za nju se nadmeću, zbog nje se svadaju. Njemački kopači zlata, iako na kraju Zlatne ere, još uvijek krampovima kopaju po sada već »bezlatnim udaljenim kutcima zemlje« (271).

Način na koji forma odaje žensko načelo prvi je primijetio Julian Croft (1983: 2) detektiravši dvije razine naracije u romanu. Prva se odnosi na Collinsove dnevničke zapise izvedene u formi realističkog romana, dok druga obuhvaća skrivenu pripovijest ispričanu kroz ljubavni roman. Naime, analizirajući strukturu romana, Croft je uočio da Collinsove naivne dnevničke zapise karakterizira »realizam, prividno logični odnosi, doslovno tumačenje« koje je odredio kao metonimijske. Likovi u pripovijestima na ovoj su razini muškarci. S druge strane, skrivenu pripovijest karakteriziraju »romantični događaji, intuicija, mitsko tumačenje« te je kao takva metaforička, a glavni su joj likovi žene (Croft 1983: 2). I dok autor ironizira realistične pripovijesti, dodjeljujući im nekompetentnog pripovjedača kojeg ismijava, pripovijesti realizirane kroz modus ljubavnog romana »potvrđuju Furphyjeve ideje o herojskim vrlinama žene dodjeljujući im mitsku dimenziju« (Croft 1983: 4). Stoga svaka od tih pet priča prikazuje jedan aspekt ljubavi: pretjerani

¹⁷ U australskom kontekstu pastoralistima se nazivaju farmeri koji uzgajaju ovce ili goveda na pašnjacima. Bili su prinuđeni kultivirati velike površine jer bi se, zbog male količine oborina, pašnjak brzo iskoristio, pa su bili vrlo zainteresirani za »novootkrivene« prostore u unutrašnjosti kontinenta.

idealizam, iracionalno ponašanje, potkopavanje moralne vrijednosti ljubavi financijskim pitanjima, milosrđe i mržnju (Croft, 1983: 5). Unatoč tome što Collins otvoreno odbacuje romantičarske aspekte u pisanju, »dublja razina pripovijedanja potkopava njegov opis svijeta i otkriva svijet metafore, mita, slučajnosti i nečega što bismo mogli nazvati milost. Svijet je to u kojem žena može biti ružna (unakažena), ali ipak voljena, svijet u kojem se zbog ljubavi mogu podnijeti patnja, izolacija i usamljenost te, najvažnije, svijet u kojem događajima vlada svrha, a ne slučajnost.« (Croft, 1983: 10) Dakle, dublja razina kojom vlada žensko načelo otkriva dublja značenja, daje životu svrhu, unatoč prividnoj zbrci i besmislu.

Navedenim se otvara mogućnost tumačenja Furphyjeva romana prema kojem je ono najbolje u djelu vođeno ženskim načelom. Kad tome pridodamo činjenicu da je Stephens, iako zagovornik »čvrste australske kičme« u književnom izričaju (Roderick, 1972: 217), 1896. godine kao ono najbolje u Lawsonovu opusu odredio »žensko u njemu«, koje je »kao i u drugima, ono što njegov talent potiče da žari sve do intenzivne emocije genija« (Roderick, 1972: 14), pri čemu je žensko poistovjećeno s odsutnosti logičkog razmišljanja, odnosno emocijom, možemo početi razmišljati o obrascu, o mogućem alternativnom načinu tumačenja australske preporodne književnosti. Sâm je Furphy otvorio vrata ovakvom tumačenju komentarom Radoznalog Alfa koji razgovor s Collinsom o odnosu između muškaraca i žena završava konstatacijom da bi muškarac trebao znati zašto voli ženu, »s obzirom na to da se više vodimo logikom, trebali bi znati« (257). Prisjetimo li se da je Radoznali Alf zapravo Molly Cooper prerusena u muškarca te da Collinsu nije dano da to primijeti, u ovom ćemo odlomku prepoznati briljantan primjer ironiziranja spomenute »čvrste australske kičme«, odnosno određenja nacije koje izrasta iz proklamiranog realističkog preporodnog načina pisanja.

196

VRATA K AKTIVNOSTI PONOVRNOG SJEĆANJA

Razdoblje nacionalnog preporoda u kojem nacija tek nastoji jasno formulirati pripovijest o svojim korjenima/koracima (Hall) razdoblje je u kojem se ona često poistovjećuje s djetetom. U australskom kontekstu to je posebno moćna metafora, ne samo s obzirom na »novost« kontinenta na zemljopisnoj karti svijeta i njegovu neispisanost kulturnim obrascima zapadnog

civilizacijskog kruga¹⁸ nego i na činjenicu da nacionalna samopercepcija smješta svoje postojanje u dijete koje se pak nastoji odrediti prema krajoliku i društveno-povijesnim okolnostima u kojima postoji. U postupku nužno dolazi do sraza proklamiranog samouvjerenog nacionalnog identiteta koje u doba nacionalnog preporoda posebno snažno zahtijeva jednoglasje i višeglasja Drugih u društvu.

U tom se kontekstu Furphyjev roman *Takav je život* može iščitati kao proizvod svoga vremena. Naime, kao doprinos »pripovjednom posredovanju jastva« (Hall), roman australski nacionalni identitet formulira kroz pogled u oči djeteta (Furphy, 1999: 143) u kojemu se ogledaju vrijednosti koje proklamira australska tradicija. S druge pak strane, i time se roman odmiče od definicije tipičnog proizvoda svoga vremena, roman upućuje na sumnje, zablude i paradokse ovakve formulacije nacionalnog identiteta kroz tragove u tekstu koji upućuju na još uvijek nedefiniran odnos prema krajoliku, odnosno na vrlo problematičan odnos prema Drugima u društvu – ženama i svim ostalim rasama, osim anglosaksonske.

Upravo zato što se poistovjećuje s djetetom koje u zapadnoeuropskoj civilizaciji sublimira Lockeovu teoriju da se čovjek rađa kao *tabula rasa* koja, prenesena na prostor »novootkrivenih« kontinenata, rezultira doživljajem povijesno i kulturološki praznog prostora, te Rousseauovu teoriju o plemenitom divljaku koji, krepostan, »najmanje odolijeva jednostavnim porivima prirode« (Rousseau, 1978: 43), australska nacija kao »neispisana zemlja« (Furphy, 1999: 65) ima mogućnost u okviru pozitivnih ideja australske tradicije – Velikog australskog sna, demokracije i humanosti, »pripovjednim posredovanjem jastva« iscrtati naciju koja će, poput male Mary O'Halloran, srasti s krajolikom u kojem odrasta i živi, odnosno naciju koja će, s obzirom na to da ima sav potencijal ostati, da parafraziramo Furphyja, neobilježena teritorijalnim i rasnim prokletstvima, otvoriti vrata nacionalnom višeglasju.

Oslovivši potencijalno problematična područja nacionalnog identiteta kako ga je zagovaralo preporodno razdoblje, Furphy je romanom uvelike pridonio suvremenoj »aktivnosti ponovnog sjećanja«¹⁹ (Husserl, 1892: 12)

¹⁸ Za detaljnu analizu prikazivanja kolonijalnog subjekta kao djeteta vidi Ashcroftovu studiju »'Primitivan i bez krila', Kolonijalni subjekt kao dijete« (»'Primitive and wingless', Colonial Subject as Child«) u: *On Post-colonial Futures, Transformations of Colonial Culture*, Continuum, London – New York 2001.

¹⁹ Ideja Edmunda Husserla iznijeta u *Ogledu u izvoru geometrije* (1939) gdje se navodi da »izvorni samoopstanak (Selbstdasein) u aktualnosti prve produkcije, tj. u izvornoj 'evidenciji'« ne stvara postojanu tekovinu koja bi mogla objektivno postojati. Živa evidencija teče tako da aktivnost ubrzo prelazi u pasivnost svijesti o onome što se upravo dogodilo, a koja pak s

u formulaciji nacionalne pripovijesti. U tom je smislu *Takav je život* zaista »potpuno australski, klasik [australske] zemlje. [...] knjiga u kojoj će se uživati i za stotinu godina« (Stephens, u: Franklin i Baker 2001).

LITERATURA

- Anderson, Benedict: *Nacija: Zamisljena zajednica*, prevele Nata Čengić i Nataša Pavlović, Školska knjiga, Zagreb 1990.
- Ashcroft, Bill: *On Post-Colonial Futures*, Continuum, London, New York 2001.
- Astbury, Leigh: *City Bushmen, The Heidelberg School and the Rural Mythology*, Oxford University Press, Melbourne 1985.
- Auerbach, Erich: *Mimeza. Prikaz zbilje u zapadnoeuropskoj književnosti*, Hena Com, Zagreb 2004.
- Barnes, John: *The Structure of Joseph Furphy's Such is Life*. U Wallace-Crabbe, Chris (ur.): *The Australian Nationalists, Modern Critical Essays*, Oxford University Press, Melbourne 1971, str. 114–133.
- Barnes, John: *Such is Life and the Observant Reader*. U Cantrell, Leon (ur.): *Bards, Bohemians, and Bookmen, Essays in Australian Literature*, University of Queensland Press, St. Lucia 1976, str. 153–169.
- Brady, Veronica: »*Such is life, my fellow mummies*«: *The Seditious Joseph Furphy*, »South-erly«, 66/3/2006, str. 27–36.
- Brennan, Timothy: *National longing for form*. U: Bhabha, Homi: *Nation and Narration*, Routledge, London – New York 2002, str. 44–70.
- Cantrell, Leon: *A. G. Stephens, The Bulletin and the 1890s*. U: Cantrell, Leon (ur.): *Bards, Bohemians, and Bookmen, Essays in Australian Literature*, University of Queensland Press, St. Lucia 1976, str. 98–113.
- Croft, Julian: »*Who is she?*« *The Image of Woman in the Novels of Joseph Furphy*. U: Walker, Shirley (ur.): *Who is She? Images of Women in Australian Fiction*, University of Queensland Press, St. Lucia 1983, str. 1–11.
- Croft, Julian: *Between Hay and Booligal, Tom Collins' Land and Joseph Furphy's*. U: Eaden, P. R. i Mares, F. H. (ur.). *Mapped but Not Known: The Australian Landscape of the Imagination*, SA: Wakefield Press, Netley 1986, str. 154–170.
- Derrida, Jacques: *O gramatologiji*, prevela Ljerka Šifler-Premec, Veselin Masleša, Sarajevo 1976.
- Duara, Prasenjit: *Historicizing National Identity, or Who Imagines What and When*. U: Eley, Geoff i Suny, Ronald Grigor (ur.). *Becoming National A Reader*, Oxford University Press, Oxford 1996, str. 151–178.

vremenom blijedi. »Na koncu 'retencija' iščezava, ali 'iščezlo prolaženje i bitak bilosti nije za dotični subjekt nešto što je postalo ništa, jer ono može biti ponovo probuđeno.« Pasivnosti onog isprva »tamnog buđenja i onog što će se pojaviti eventualno u sve većoj jasnoći, pripada moguća aktivnost ponovnog sjećanja, u kome će prošlo doživljavanje biti proživljeno, mada na *quasi* nov i *quasi* aktivan način« (Husserl, 1982: 12).

- Franklin, Miles i Baker, Kate: *Joseph Furphy: The Legend of a Man and His Book*, Halstead Press, Rushcutters Bay, New South Wales 1944, pretisak 2001.
- Furphy, Joseph: *Such is Life*, Halstead Press, Rushcutters Bay, New South Wales 1999.
- Green, H. M.: *An Outline of Australian Literature*, Whitcombe and Tombs, Sydney 1930.
- Green, H. M.: *A History of Australian Literature*, Angus and Robertson, Sydney, 1961.
- Hall, Stuart: *Kome treba »identitet«?*, prijevod Sandra Veljković. U: Duda, Dean (ur.): *Politika teorije. Zbornik rasprava iz kulturalnih studija*, Disput, Zagreb 2006, str. 357–374.
- Hope, A. D.: *Review of Miles Franklin's Joseph Furphy*. U: Wallace-Crabbe, Chris: *The Australian Nationalists, Modern Critical Essays*, Oxford University Press, Melbourne 1971, str. 58–68.
- Huggan, Graham: *Australian Literature Postcolonialism, Racism and Transnationalism*, Oxford University Press, Oxford 2007.
- Inglis Moore, T.: *Social Patterns in Australian Literature*, Angus & Robertson, Sydney 1971.
- Inglis Moore, T.: *The Meanings of Mateship*. U: Christesen, C. B. (ur.): *On Native Grounds, Australian Writing from Meanjin Quarterly*, Angus and Robertson, Sydney 1968, str. 223–234.
- Kinross-Smith, Graeme: *Joseph Furphy*, »Westerly« 4/1975, str. 41–49.
- Lawson, Sylvia: *The Archibald Paradox, A Strange Case of Authorship*, The Miegunyah Press, Carlton, Victoria 2006.
- Leavis, Ken: *The Role of the Bulletin in Indigenous Short-Story Writing During the Eighties and Nineties*. U Wallace-Crabbe, Chris: *The Australian Nationalists, Modern Critical Essays*, Oxford University Press, Melbourne 1971, str. 45–57.
- Lee, Christopher: *Man, Work and Country: The Production of Henry Lawson*, »Australian Literary Studies«, 3/1992, str. 110–122.
- Lindsay, Norman: *Tom Collins*. U: Lindsay, Norman: *Bobemians of the Bulletin*, Angus and Robertson, Sydney 1965, str. 146–148.
- Lytard, Francois: *Postmoderno stanje*, Ibis Grafika, Zagreb 2005.
- Martin, Susan K.: »*Us circling round and round*«: *The Track of Narrative and the Ghosts of Lost Children in Such is Life*, JASAL, posebno izdanje/2007, str. 77–93.
- Palmer, Vance: *The Legend of the Nineties*, Melbourne University Press, Melbourne 1954, pretisak 1980.
- Phillips, A. A.: *The Craftsmanship of Furphy i The Cultural Cringe*. U: *The Australian Tradition, Studies in a Colonial Culture*, Chesire-Lansdowne, Melbourne, London 1966, str. 33–49 i 112–117.
- Reynolds, Henry: *An Afterword*. U: Bird, Carmel: *The Stolen Children – Their Stories*, Random House Australia, Sydney 1998.
- Roderick, Colin (ur.): *Henry Lawson The Master Story Teller*, Angus & Robertson Publishers, Sydney 1984.
- Said, Edward: *Orijentalizam*, prijevod Biljana Romić, Konzor, Zagreb 1990.
- Serle, Geoffrey: *From Deserts the Prophets Comes, The Creative Spirit in Australia 1788–1972*, Heinemann, Melbourne 1974.

- Schaffer, Kay: *Women and the Bush Force of Desire in the Australian Cultural Tradition*, Cambridge University Press, Cambridge 1988.
- Summers, Anne: *Damned Whores and God's Police The Colonization of Women in Australia*, Penguin, Ringwood, Victoria 1975.
- Ward, Russel: *The Australian Legend*, Oxford University Press, Melbourne 1958, pre-tisak 1995.

S u m m a r y

A CHILD LOST IN THE BUSH. AUSTRALIAN NATIONAL IDENTITY IN JOSEPH FURPHY'S *SUCH IS LIFE*

Joseph Furphy's novel *Such is Life* was written in response to *The Bulletin's* call to »write Australia«. As a text written within the Nationalist-Democratic literary tradition, it contributes to the formulation of the nationalist metanarrative. However, a careful analysis of the textual traces destabilises the *unisono* (Anderson) of the nation, revealing the polyphony of voices, and Furphy's Australia as an emerging country, comparable to a child lost in the bush, attempting to come to terms with its roots/routes (Hall).